

Per avançar cap a un model lingüístic propi i sostenible

D'entrada, un advertiment. Si, igual com Jordi Solé Camardons, l'amable lector considera que

la realitat sociolingüística de Catalunya es redueix a l'oposició entre "Els esclaus (nosaltres) [... i] els nostres botxins"; si creu que la societat catalana viu la relació entre el català i el castellà en termes de "ríndete o te mato"; o si està segur que "L'única empatia que podem practicar amb la gent que encara no ha volgut entendre que el català és la nostra llengua nacional, que és la llengua pròpia d'aquest racó de món, és la de mirar-los a la cara sense por, sense falses tàctiques i dir-los: sí, nosaltres volem la Independència (*sic*), però la volem en un país on puguem viure en català, sense demanar permís ni a colons ni a ocupants", no cal que perdi el temps amb aquest article. Si, com diu el manifest del Grup Koiné, està persuadit que la situació sociolingüística del país "resta distorsionada per la major part de les enquestes lingüístiques que es promouen", és a dir, si pensa que les anàlisis fetes tant pels poders públics com per la gran majoria dels sociolingüistes catalans falsegen (deliberadament?) la realitat, ja pot passar pàgina. Ara bé, si vostè, com tantíssima gent que no ha signat aquest manifest tot i creure que el català hauria de ser la principal llengua vertebradora del país, també sent incòmode amb aquestes visions de la realitat; si intueix que la societat catalana és més complexa, si sospita que hi ha possibilitats de guanyar per a la causa del català molts dels qui encara en viuen al marge i li sembla que caldria explorar aquestes possibilitats sense dogmes ni tabús, sospesant els riscos de totes les opcions sense apriorismes, aleshores potser alguna de les següents reflexions li poden semblar d'interès.

F. XAVIER VILA

De motius per pensar que Catalunya, com la resta de territoris de llengua catalana, és més complexa del que apunta Solé, n'hi ha a gavaldals. Aturem-nos per exemple en la reducció de la realitat a només dos grups, un de procatalà i un altre d'anticatalà, que fa al seu article. Aquesta simplificació no deixa de sobtar venint d'un autor que l'any 2004 va dedicar 367 pàgines a distingir els discursos de fins a set o vuit "tribus o segments que es proclamen defensors o amics de la llengua catalana". Sigui com sigui, la majoria dels observadors continuen apostant per la complexitat. Així, per exemple, al llibre *Els usos lingüístics a les universitats valencianes* (2011), un equip de recerca identifica fins a vuit discursos diferents a l'hora de representar la relació entre les llengües i el país. Diferencien per exemple un discurs *unitarista-excloent*, que té per bandera la idea que a Espanya s'ha de parlar només en castellà, d'un discurs *regionalista-localista*, que admet algunes peculiaritats territorials que no comprometin l'hegemonia de la llengua estatal, i d'un de *monolingüe-resistent*, propi de gent que viu en un entorn exclusivament castellà i percep el català com a quelcom llunyà. També identifiquen una línia *liberal-darwinista* per al qual l'ús de les llengües es produiria per decisions individuals al ritme de l'oferta i la deman-

da. Al costat d'aquests encara detecten un discurs *bilingüista ingenu*, incapaç de veure cap conflicte entre les llengües, un discurs *valencià-resistent*, que té el català per llengua habitual i li atorga un important valor identitari, un de *pragmàtic-resignat*, desencantat de la capacitat de millorar la posició social de la llengua, i encara un altre de *pragmàtic-positiu*, que tendeix a percebre avenços en la posició del català. Val a dir que, com que només analitza els universitaris, aquest treball no detecta d'altres plantejaments com el discurs dels qui esperen que els *castellans* simplement s'integrin a la llengua pròpia del país com passava abans de la Guerra, o el discurs dels estrangers passavolants que es planyen de l'escassa coneixença de l'anglès entre els autòctons. Amb limitacions i tot, la llista exposada és prou eloqüent per deixar clar que a l'hora d'enfrontar l'enorme tasca de millorar la posició social del català convindria evitar les simplificacions excessives, ja que resulta fàcil de veure que les solucions adequades per a uns sectors poden resultar contraproduents per a uns altres.

Possiblement, com diu Solé, "[u]n manifest és un crit on s'exposa allò que per als signants és clarament evident" i no se'n poden esperar subtilitats. Tanmateix, sovint els discursos abrandats i les simplificacions excessives impedeixen entendre la realitat, diagnosticar-la amb encert i arribar al tractament idoni. Prenem per exemple algunes de les xifres que s'han posat damunt de la taula en aquest debat. A Catalunya, el percentatge de persones que tenen el català com a llengua inicial va passar entre 2003 i 2013 del 40,4% al 31,3%. De fet, en aquest mateix període, el percentatge de persones que declaren no dir ni una sola paraula en català va passar de ser el 14,2% del total dels residents a Catalunya de 15 i més anys a ser-ne un

SALVADOR LLOSA

25,4%. El motiu per a aquesta evolució es troba en una combinació de factors: les grans dimensions de les immigracions de la primera dècada dels 2000; el fet que la inserció socio-laboral dels nous vinguts es produeixi sobretot en barris i feines ocupades per immigracions anteriors lingüísticament poc integrades; les baixes taxes de fertilitat de la població autòctona; i també, només faltaria, el fet que el castellà s'interposi entre els immigrants i la majoria dels autòctons, en bona part per culpa de la minorització a què el sotmeten les polítiques estatals.

Enfront de la innegable complexitat de factors que cal tenir en compte, reduir el problema a una simple qüestió de gallardia –“L'assassí es fa fort davant la debilitat de la víctima, però s'ho repensa davant la claredat i la fortalesa de la consciència lingüística”– no sembla l'opció més assenyada. Tampoc no ho és aferrar-se a discursos fàcilment malinterpretables o a fórmules simplistes. Afirmar Solé: “el bilingüisme

social sempre ha matat les llengües subordinades que no han sabut desempallegar-se'n”. Però quan el que es vol és atreure cap a una segona llengua centenars de milers de no catalanoparlants, la solució no passa per demonitzar el bilingüisme social sinó per fer que el català deixi de ser una llengua subordinada. Un repte, sens dubte, de primera magnitud. A Catalunya caldrà desenvolupar-hi un model de plurilingüisme autocentrat, però resulta difícil d'imaginar-ne cap en què el bilingüisme social català-castellà no jugui un paper molt més important que qualsevol altra combinació de llengües. Al capdavall, per a un percentatge elevadíssim de la població, el castellà avui dia no és pas una llengua opressora sinó un idioma entranyable i/o un capital valuós. A l'hora de construir aquest model, una mirada assossegada a la pròpia experiència serà de molta utilitat. Per exemple, encara que alguns sectors només semblin copsar-ne les mancances, no està de més assenyalar

que, en termes internacionals, l'arrelament social del model de conjunció en català a Catalunya resulta inèdit. A què és degut? Gosaria dir que molts dels qui hi donen suport ho fan no tant per principis patriòtics sinó perquè, tot i funcionar bàsicament en català, aquest model garanteix a la majoria del seu alumnat un grau de bilingüització que no té gaires punts de comparació internacionals. O no és cert que, per tal de competir-hi, l'anticatalanisme ha hagut de disfressar-se de plurilingüe? Doncs bé, vet aquí segurament part de la fórmula. Per tal d'avançar, el catalanisme lingüístic haurà de ser capaç de construir models realistes que, tot prioritant el català, ofereixin avantatges efectius per a majories tangibles. Per això, si és que vol de debò reeixir, més que enrocar-se en principis inamovibles, li convé desenvolupar l'empatia i enfortir la capacitat de persuasió.

Professor de sociolingüística, Universitat de Barcelona